

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях: Закон України від 01.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2345-20#Text>

3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

4. Розгляд окремих категорій цивільних справ у судах : навч. посіб. / за ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Гельветика, 2017. 480с.

5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n8385>

6. Лист Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду для апеляційних та місцевих судів від 26.04.2021 р. щодо особливостей розгляду справами про встановлення факту народження або смерті на тимчасово окупованих територіях України URL: <https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/vsu.pdf>

Полуніна Ольга Олександрівна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В РЕАЛІЯХ МАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ

Військова агресія Російської Федерації стала серйозним викликом для України та значно загострила проблеми, пов'язані з порушенням прав та свобод людини і громадянина, і, як наслідок, внесла відповідні корективи щодо захисту таких порушених прав, – в судову систему та процес здійснення судочинства в Україні.

Основний закон, котрий регулює життя України в цей складний етап функціонування нашої країни – це Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Стаття 10 цього нормативно-правового акту регламентує те, що прискорення скорочення будь-якого судочинства забороняється, зокрема й цивільного процесу та судочинства.

Згідно з ч. 1 ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у період дії воєнного стану не можуть бути припинені по-

вноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, судів, органів прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, розвідувальних органів та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність [1]. Також згідно положень ст. 26 цього Закону, правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами; на цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. При цьому, скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [2]. Таким чином, слід звернути увагу на те, є декілька варіантів подання заяв за допомогою підсистеми «Електронний суд»: 1) надіслати документи у паперовому вигляді поштовою кореспонденцією (з цим варіантом не виникає труднощів, проте постає питання: для чого тоді створювався електронний суд?); 2) надіслати електронні документи, засвідчені кваліфікованим електронним підписом, при цьому необхідно спочатку зареєструватись в «Електронному суді» та створити там електронний кабінет з офіційною електронною адресою. До того ж, чинне процесуальне законодавство не забороняє учаснику справи звернутися з процесуальними документами до суду шляхом направлення їх на офіційну електронну адресу суду з обов'язковим скріпленням їх власним електронним цифровим підписом учасника справи. Наприклад, Верховний суд в постанові від 03.05.2022 року у справі № 205/5252/19 (провадження № 61-1125св22) задовольнив касаційну скаргу позивача АТ КБ «ПриватБанк», мотивуючи своє рішення тим, що «суди попередніх інстанцій, вважаючи, що вказана заява не підписана заявником чи його представником, на вказані вище норми чинного законодавства та подані АТ КБ «ПриватБанк» документи на підтвердження наявності електронного підпису на заяві уваги не звернули, не обґрунтували свої висновки з посиленням на відповідні докази, зокрема протокол створення та перевірки кваліфікованого електронного підпису, відповідно до якого суд може дійти висновку щодо відсутності електронного підпису на документі, отже дійшли помилкового висновку про повернення заяви без розгляду на підставі частини четвертої статті 183 ЦПК України» [3]

Проте виникають певні труднощі в роботі «Електронного суду» в період військового часу, зокрема, наразі не всі суди мають технічний зв'язок з підсистемою «Електронний суд», є проблеми з відключен-

ням від мережі Інтернет та проблеми з електроенергією, що в цілому значно ускладнює та подекуди унеможливлює повноцінне використання електронних ресурсів і обмежує можливості сторін судового процесу. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що використання підсистеми «Електронний суд» в цілому підвищує ефективність діяльності судових органів та спрощує процедуру «комунікації» між учасниками судових процесів та їх представників із судовими органами.

Питання здійснення правосуддя в реаліях масштабної військової агресії є вкрай актуальним та законодавчо не врегульованим, саме тому суди повинні пристосовувати чинні норми цивільного процесуального законодавства до умов воєнного стану, не порушуючи при цьому вимоги ст. 6 ЄКПЛ щодо справедливого суду, а також основні засади судочинства.

На жаль, на сьогоднішній день, безпосередньо як і після подій в 2014 році такі особливості до Цивільного процесуального кодексу не внесені. І точкових змін недостатньо. Загальновідомо, що процесуальне право відповідає на питання, як саме захистити суб'єктивні права, визначені в матеріальному праві. Тобто забезпечує формалізацію та безспірність конкретних суб'єктивних прав та обов'язків [4]. Проте, незважаючи на відсутність змін у цивільно-процесуальному законодавстві, які б відповідали умовам воєнного стану, цивільні суди повинні мати можливість адаптувати існуючі процесуальні норми для ефективного здійснення правосуддя в умовах воєнного стану. Але в той же час:

1) не порушувати вимоги ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод котрі визначають дотримання справедливого судового розгляду;

2) врахувати, що скорочення або прискорення будь-якої форми судочинства в умовах воєнного стану заборонено.

В умовах воєнного стану необхідно дотримуватись принципу процесуальної економії. Відповідно, дія цього принципу в цивільному судочинстві дає можливість усунути все те, що не є конче необхідним і що суттєво обтяжує процес, і може бути замінено іншими, більш економними процесуальними засобами, які достатньою мірою гарантують належне здійснення правосуддя.

Принцип процесуальної економії реалізується в правилах щодо своєчасного, швидкого та правильного розгляду справи шляхом раці-

онального використання учасниками процесу наданих законом процесуальних прав, без зловживання ними та з дотриманням основних засад процесуального права. цивільний процес [2, с.10].

Зокрема, цей принцип слід розширити шляхом внесення змін до процесуального законодавства, щоб в суді апеляційної інстанції більшість справ розглядалась у письмовому провадженні [5].

Отож, з початком повномасштабного вторгнення військ РФ на нашу територію вся система суспільного буття України зазнала вимушених змін. Такі зміни не оминули й цивільний процес. Відтак, перед цивільним судочинством постало багато викликів та особливостей здійснення такого правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процес в умовах воєнного стану у фокусі уваги юристів, які працюють у сфері БПД. 2022. URL: <https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/241746-tsivilniy-protses-v-umovakh-voyennogo-stanu-u-fokusi-uvagi-yuristiv-yaki-pratsyuut-u-sferi-bpd>
2. Штефан О. Поняття і значення принципів цивільного процесуального права в умовах воєнного стану. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 3. 2022. С.5-14.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 року за № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
5. Постанова Верховного суду від 03.05.2022 року, справа № 205/5252/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104282885>

Питуляк Валерій Миколайович,

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ У ВОЄННИЙ ЧАС

За своєю суттю воєнний стан є особливим правовим режимом, який вводиться на території України або в окремих її місцевостях з метою запобігання зовнішній агресії національній безпеці і територіальній цілісності держави. Його введення торкнулося змін і обмежень